ผลและวิจารณ์

จากการสำรวจแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ในอุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 5 แห่ง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่จริง สามารถจำแนกผลการศึกษาออกได้เป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทโดยรอบแหล่งภาพเขียนสี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐาน และความคิดเห็นของผู้ใช้ประโยชน์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานและความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่น

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์

ตอนที่ 5 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการในปัจจุบันกับแนวทางการจัดการตามหลักภูมิทัศน์วัฒนธรรมและข้อเสนอสำหรับการจัดการในแต่ละพื้นที่ศึกษา

ตอนที่ 6 แบบแนวคิดสำหรับการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในแต่ละพื้นที่

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทโดยรอบแหล่งภาพเขียนสี

1. อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

ผลการวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ณ แหล่งภาพเขียนสี พบว่า สภาพทางธรณีสัณฐานเป็นภูเขาหินทราย สูง 260 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง และสูงจากพื้นราบริมฝั่งแม่น้ำโขงประมาณ 160 เมตร สภาพภูมิประเทศเป็นแบบเควสตา (cuesta) ตัวภาพเขียนสีอยู่ใต้หน้าผาสูงชัน (escarpment) ที่เกิดจากการสึกกร่อนทางกลและทางเคมี (chemical / mechanical weathering) ส่วนด้านบนของภาพเขียนสีเป็นพลาญหินขนาดใหญ่ สามารถมองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขงและพูเชียงทอง ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในมุมมองกว้างตามแนวนอน (panoramic landscape) เมื่อมองจากหน้าผาลงสู่เบื้องล่าง (observer superior) จะพบเห็นที่ราบตะกอนน้ำพัดพา (alluvial plain) ซึ่งเป็นทำเลที่ตั้งของหาดทราย เกาะแก่ง และบ้านท่าล้งซึ่งเป็นชุมชนของชาวบรูที่มีความสามารถในการประมงพื้นบ้านและหัตถกรรม ส่วนเส้นทางเดินลงสู่ตัวภาพเขียนสีนั้น เป็นเส้นทางแบบวงรอบ (loop form) ซึ่งเป็นทางที่เดินลงสู่เพิงผา ประกอบด้วยหินขนาดใหญ่สองข้างทาง ให้ความรู้สึกที่ถูกปิดล้อม (enclose landscape) ในขณะเดียวกัน บางช่วงของเส้นทางที่ตัดผ่านพื้นที่ป่าเต็งรัง ก็จะปกคลุมไปด้วยหมู่ไม้เรือนยอด (canopied landscape) ของพืชประเภทไผ่ป่า (*Bambusa arundinacae* Willd.) มะค่าแต้ (*Sindora siamesis* Teijsm.ex Miq.) เป็นต้น ส่วนการชมภาพเขียนต้องมองขึ้นไปยังผนังหินซึ่งอยู่เหนือกว่าระดับสายตา (observer inferior) บนผนังหินขนาดใหญ่ ที่ให้ความรู้สึกที่ตระการตาของธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผ่านให้ผู้มาเยือนเกิดการเรียนรู้อันเนื่องมาจากกระบวนการสัมพันธ์ (associative process) โดยอัตโนมัต บริบทแวดล้อมของผาแต้ม เต็มไปด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมสมัยเดียวกัน อันบ่งบอกถึงความเป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดใหญ่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของลุ่มน้ำโขงตอนล่าง จากหลักฐานทางโบราณคดี พบว่า ในพื้นที่ใกล้เคียงมีการค้นพบแหล่งศิลปะถ้ำถึง 32 แหล่ง ซึ่งในจำนวน 32 แหล่งนี้ เป็นศิลปะแบบการลงสี (pictograph) อย่างเดียวถึง 31 แหล่ง และมี 1 แหล่งที่มีการทำรูปรอยลงในหิน (petroglyth) ถือว่าเป็นการใช้เทคนิค 2 แบบในที่เดียวกัน ซึ่งปรากฏลักษณะดังกล่าวนี้เพียงไม่กี่แหล่งในประเทศไทย นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีในวัฒนธรรมโลงไม้ ที่ภูโลง ซึ่งได้ค้นพบโลงศพขนาดใหญ่ในซอกหิน รวมไปถึงคอกหิน ซึ่งเป็นการกำหนดพื้นที่ทางภูมิทัศน์ที่เหมาะสมของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของคนโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ ที่ผาแต้มแห่งนี้ ดังปรากฏรายละเอียดในภาพที่ 6 - 7

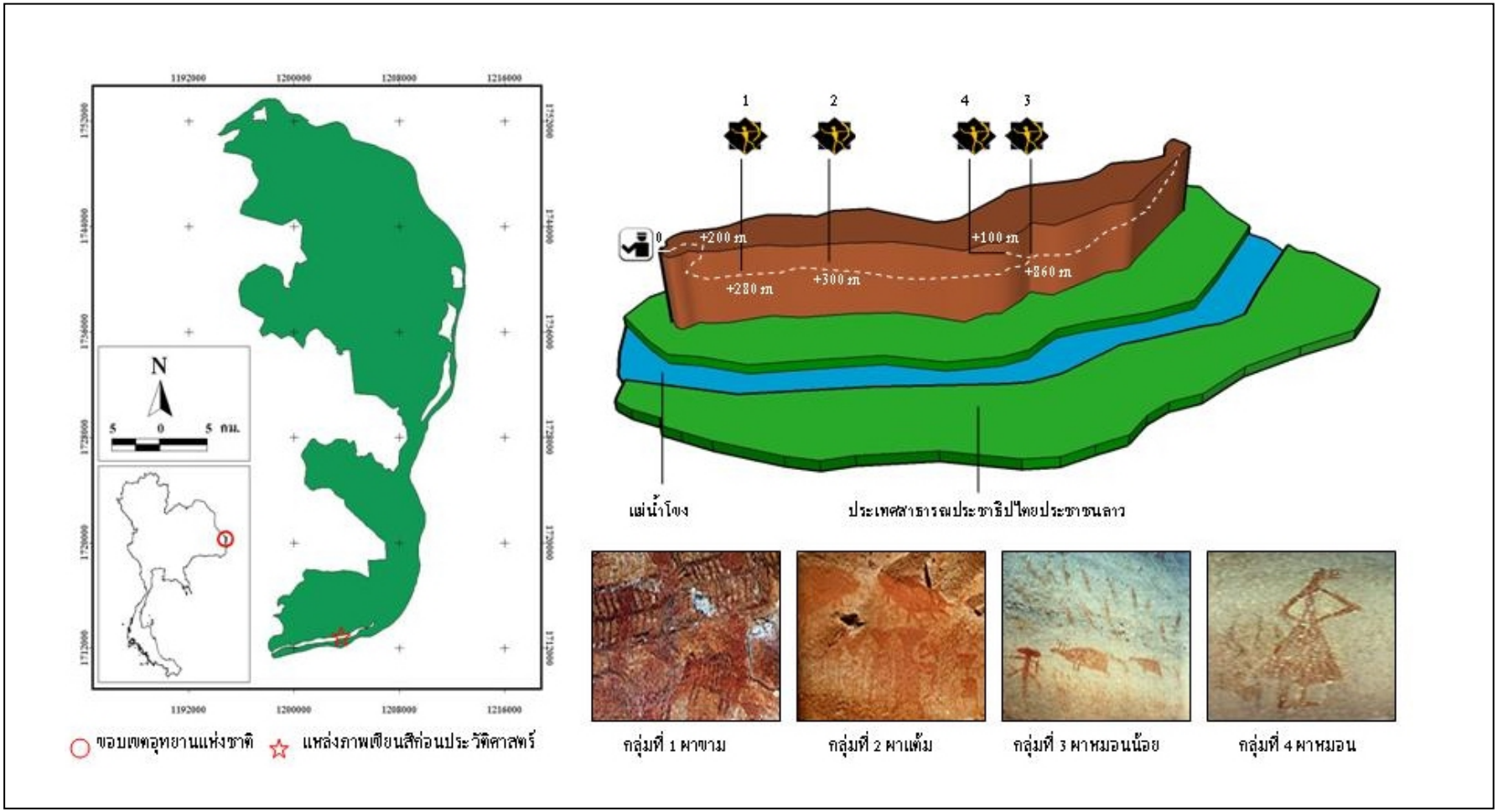

<u>ภาพที่ 6</u> แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

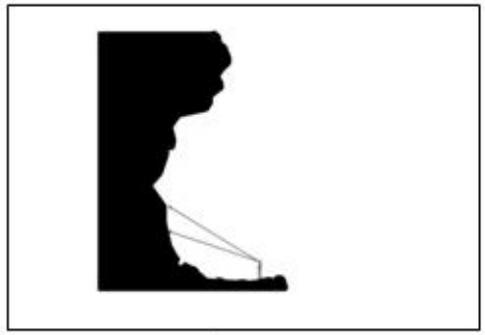

ตำแหน่งของผู้มองกับตัวภาพเขียนสี

พลาญหินขนาดใหญ่ก่อนลงสู่ตัวแหล่งภาพเขียนสี

หน้าผาซึ่งสามารถมองเห็นที่ราบต่ำลงไปในแนวกว้าง

ทางเดินซึ่งปกคลุมด้วยหมู่ไม้ในสังคมป่าเต็งรัง

ลักษณะของภาพเขียนสีบนผนังหิน

ทางเดินใต้เพิงผาและลักษณะทางธรณีสัณฐานที่ปรากฏ

<u>ภาพที่ 7</u> ภูมิทัศน์และบริบทโดยรอบแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

2. <u>อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน</u>

ผลการวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม พบว่า สภาพภูมิประเทศอันเป็นทำเลที่ตั้งถ้ำลายแทง เป็นเทือกเขาหินปูน สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 440 เมตร บริเวณหุบเขามีลำน้ำพองไหลผ่าน สามารถเข้าถึงแหล่งโดยเส้นทางที่ตัดผ่านสันเนิน (ridge) ที่สามารถมองเห็นภูกระดึงซึ่งเป็นภูมิประเทศแบบภูเขายอดราบ (mesa) ห่างออกไปราว 16 กิโลเมตร ได้ชัดเจนแบบวิวมุมกว้างในแนวราบ (panoramic view) บริเวณถ้ำลายแทงแวดล้อมไปด้วยภูผาขนาดใหญ่ ที่ให้ความรู้สึกปิดล้อม (enclosed)โดยมีผานกเค้าและผาสามมยอดอยู่ด้านทิศเหนือ ภูซำงูเหลือมอยู่ด้านทิศตะวันออก ภูซำดูหมี ภูซำคูณ อยู่ด้านทิศใต้ ภูหินกองอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ และภูโคกอยู่ทางทิศตะวันตก

บริเวณที่พบแหล่งภาพเขียนสีเป็นเพิงผา (rock shelter) อยู่สูงจากเชิงเขา 40 เมตร ขนาดปากถ้ำกว้าง 10 เมตร มี 2 คูหาเรียงกัน คูหาแรกไม่พบอะไร ส่วนคูหาถัดไปเป็นถ้ำสูง 5 เมตร ลึก 7 เมตร ปากถ้ำหันออกไปทางทิศใต้ ซึ่ง ณ จุดนี้สามารถมองเห็นกลุ่มภาพเขียนสีได้ในระยะสูงกว่าระดับสายตา ส่วนหน้าถ้ำเป็นเหวลึก บริเวณเดียวกันสามารถพบเห็นพบเสาหิน (colum) และเคยพบเศษภาชนะดินเผาและไหดินเผาเนื้อแกร่ง (stoneware) สภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นป่าเบญจพรรณ พบไผ่ป่า (*Bambusa arundinacae* Willd.) จำนวนมากกว่าพืชชนิดอื่น บริเวณหน้าถ้ำเป็นที่ลาดเชิงเขา (foot hill slope) ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นที่ตั้งชุมชน และพื้นที่เกษตรกรรม ที่มีภูมิทัศน์งดงามแบบชนบท สภาพแวดล้อมโดยรอบมีความหลากหลาย และลำดับทัศนาการ (visual sequence) ที่ดี

จากหลักฐานทางโบราณคดี พบว่า บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับถ้ำลายแทง เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่ง ที่มีความเชื่อมโยงและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ร่วมกันในพื้นที่ เช่น แหล่งภาพเขียนสีที่ถ้ำผาฆ้อง 1 กับ 2 ในเขตตำบลผานกเค้า อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ถ้ำมือ กับ ถ้ำคิววิว ในเขตบ้านนาน้อย ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย และผาคันธง 1 กับ 2 ในเขตตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้นักโบราณคดียังได้สันนิษฐานว่ากลุ่มชนโบราณที่ถ้ำลายแทง น่าจะมีความความสัมพันธ์กับกลุ่มชนที่เขียนภาพแถบเทือกเขาริมฝั่งแม่น้ำโขงทางทิศตะวันออกที่อยู่ห่างไกลออกไปหลายร้อยกิโลเมตรอีกด้วย ดังปรากฏรายละเอียดในภาพที่ 8 - 9

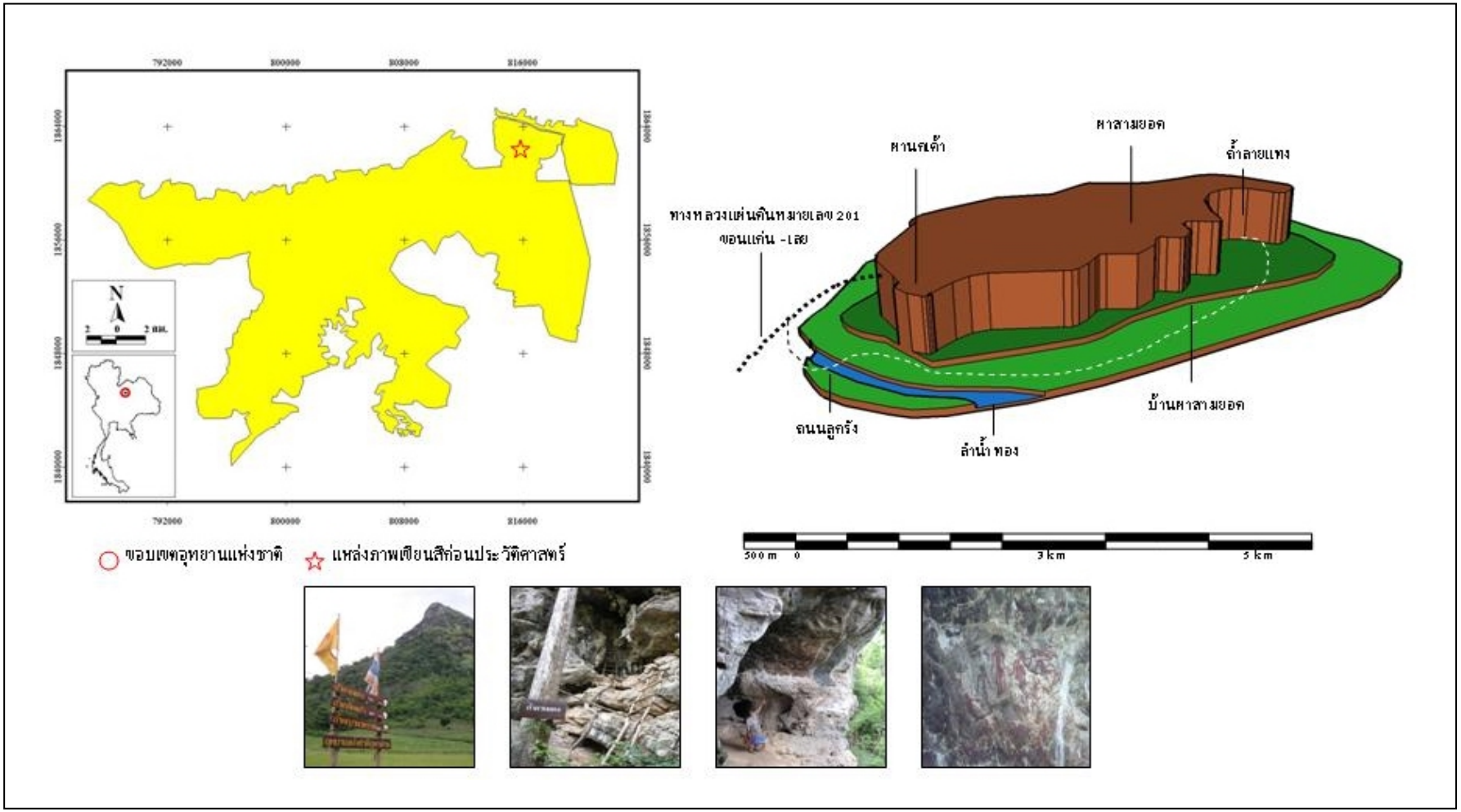

<u>ภาพที่ 8</u> แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ถ้ำลายแทง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

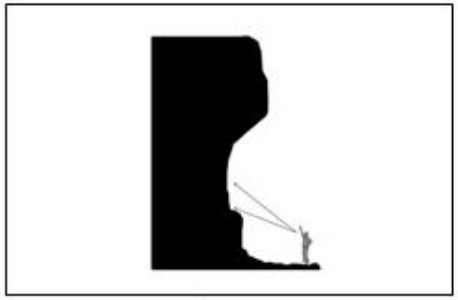

ตำแหน่งของผู้มองกับตัวภาพเขียนสี

ทางเดินซึ่งปกคลุมด้วยไผ่ป่า

ลักษณะทางธรณีสัณฐานบริเวณถ้ำลายแทง

พื้นที่ราบสลับกับสันเนินซึ่งโอบล้อมภูเขาหินปูนขนาดใหญ่

<u>ภาพที่ 9</u> ภูมิทัศน์และบริบทโดยรอบแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ถ้ำลายแทง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

3. <u>อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก</u>

ผลการวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ณ ผาผักหวาน พบว่า ทำเลที่ตั้งของภาพเขียนสีอยู่บนผนังของหินทรายก้อนใหญ่ที่ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวและโดดเด่น (solitary and outstanding) ตั้งอยู่บนลานหินกว้าง อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 280 เมตร เป็นก้อนหินมีความสูง 12 เมตร ที่มีส่วนบนใหญ่กว่าส่วนฐาน สามารถไต่ไปชมวิวในมุมกว้างแนวราบ ซึ่งจะเห็นทัศนียภาพที่งดงามของวัดถ้ำพวง และภูผาหัก ในระยะไกล (background) การชมภาพเขียนต้องมองขึ้นไปยังผนังหินซึ่งอยู่เหนือระดับสายตา ผาผักหวานแวดล้อมไปด้วยบริบททางธรรมชาติดังนี้ คือ ทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นภูผาเหล็ก ทิศใต้เป็นห้วยคำหมากเกียง ทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูผาหัก ทิศตะวันตกเป็นห้วยคำเมยและบ้านภูตะคาม ส่วนการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพพบว่า ด้านทิศตะวันตกของก้อนหิน ส่วนที่เป็นเพิงตอนบนยื่นออกมามาก ประกอบกับส่วนล่างเว้าคอดเข้าไป จึงมีการต่อกำแพงหินเชื่อมหลังคากับพื้นเกิดเป็นผนังรูปครึ่งวงกลม เพื่อให้พระภิกษุจำพรรษา ส่วนด้านทิศตะวันออกซึ่งมีผนังหินที่เรียบกว่าด้านอื่นๆ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ซึ่งคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้เลือกเขียนภาพไว้ที่ผนังหินด้านนี้ แต่ปัจจุบันก็ปรากฏร่องรอยของการปรับเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพ คือ ชาวบ้านมาเขียนตัวหนังสือทับบางส่วนของภาพและทำแท่นคอนกรีตเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูป ลักษณะผืนป่าโดยรอบเป็นสังคมป่าเต็งรัง มีหมู่ไม้ขึ้นอยู่ห่างๆ และสามารถพบเห็นผักหวานป่า (*Melientha suavis* Pierre) ซึ่งเป็นที่มาของชื่อแหล่งภาพเขียนสีแห่งนี้ขึ้นกระจายอยู่ตลอดพื้นที่ ห่างออกไปไม่ไกลนักจะเป็นที่เนิน (convex landform) ที่ชาวบ้านเข้ามาบุกเบิกทำการเกษตรและปศุสัตว์ สภาพภูมิประเทศสองฝั่งที่จะเข้าถึงแหล่งภาพเขียนสีเป็นภูมิประเทศที่มีความงดงามทางธรรมชาติซึ่งตัดผ่านสันเขา (ridge) อ่างเก็บน้ำ (reservior) และก้อนหินขนาดใหญ่ (rock outcrops) ผาผักหวานเป็นศิลปะถ้ำประเภทการลงสี ด้วยการเขียนภาพ แห่งเดียวของเทือกเขาภูพานสกลนคร บริบทแวดล้อมใกล้เคียงไม่ปรากฏแหล่งโบราณคดีอื่นที่สำคัญ ยกเว้นแต่ในเขตเทือกเขาเดียวกันด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นแหล่งศิลปะถ้ำประเภทภาพแกะรอยลงบนผนังหิน คือ ถ้ำผาลายภูผายนต์ ถ้ำพระด่านแร้ง และถ้ำม่วง ในเขตอุทยานแห่งชาติภูผายล แม้ว่าแหล่งภาพเขียนสีที่ผาผักหวานจะเป็นแหล่งโบราณคดีที่โดดเดี่ยว แต่นักโบราณคดีต่างเชื่อว่ากลุ่มชนที่นี่ น่าจะมีความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่น เนื่องจากลักษณะภาพคนศีรษะกลมโต น่องโป่ง ในท่วงท่าเริงระบำคล้ายกับภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ เขาจันทร์งาม อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และที่ภูปลาร้า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี นอกจากนี้บริบทรอบ ผาผักหวานยังเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสงคราม และกลายเป็นลุ่มน้ำสงครามซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนดังปรากฏรายละเอียดในภาพที่ 10 - 11

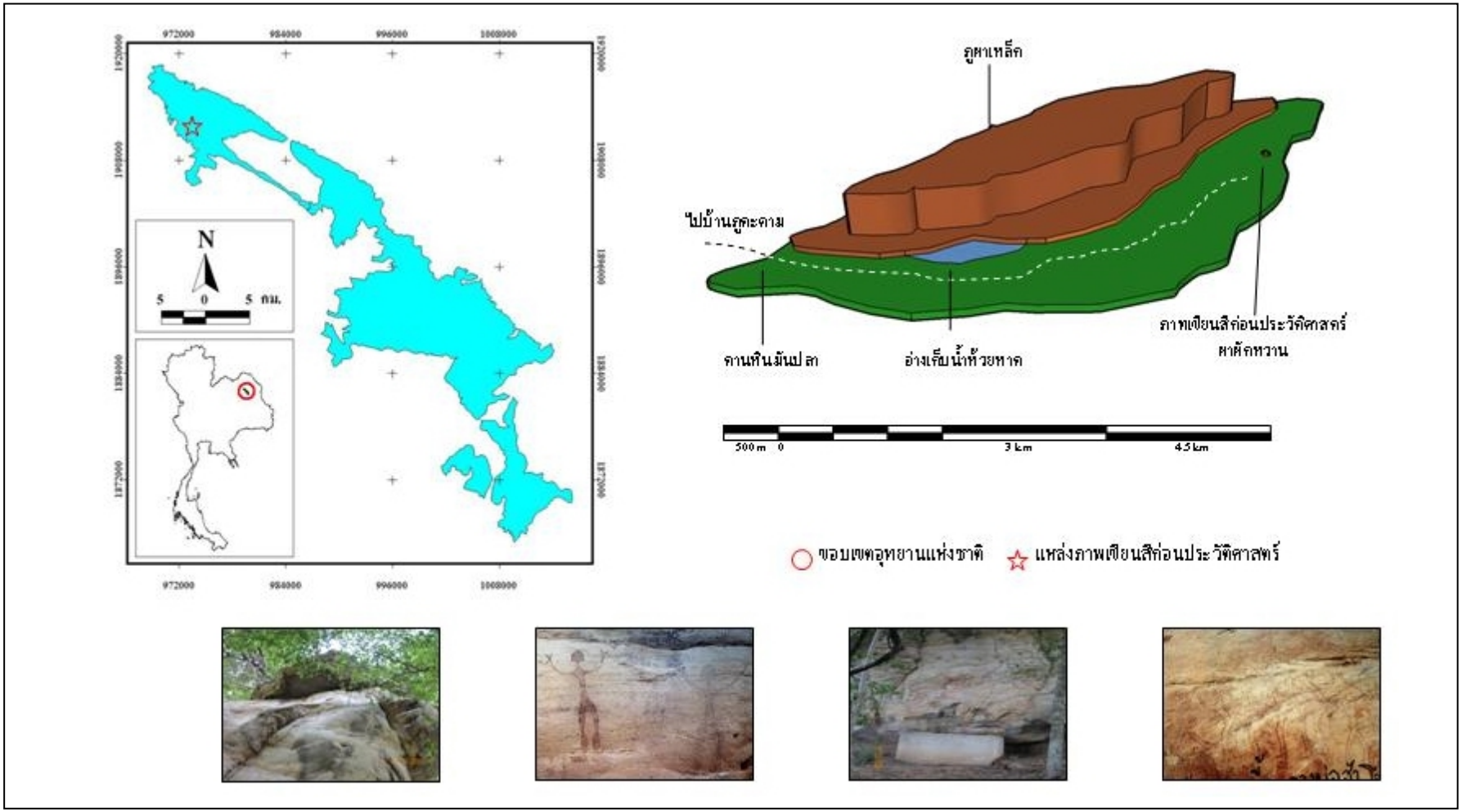

<u>ภาพที่ 10</u> แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาผักหวาน อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก

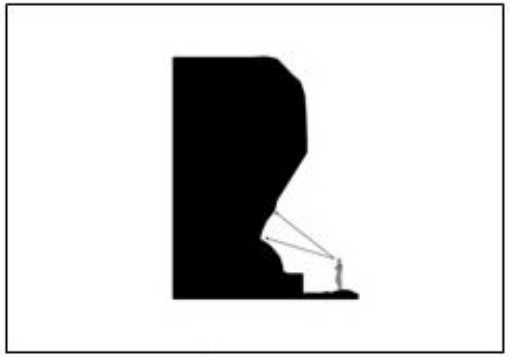

ตำแหน่งของผู้มองกับตัวภาพเขียนสี

อ่างเก็บน้ำห้วยหาด

เส้นทางเข้าสู่แหล่งภาพเขียนสีซึ่งมีภูผาเหล็กอยู่เบื้องหน้า

เส้นทางเดินเท้าเข้าสู่ผาผักหวาน

ผาผักหวาน

เพิงผาที่ดีรับการต่อเติมในยุคหลัง

<u>ภาพที่ 11</u> ภูมิทัศน์และบริบทโดยรอบแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาผักหวาน อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก

4. <u>อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว</u>

ผลการวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ณ ภูผาแต้ม พบว่า ตัวภาพเขียนสีตั้งอยู่ใต้ชะโงกผา ที่ยื่นออกมาเป็นหลังคาคลุม ซึ่งบริเวณด้านบนของหลังคานี้เป็นพลาญหินขนาดใหญ่ มีลักษณะทางธรณีสัณฐานคล้ายผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี แต่เป็นภูเขายอดราบขนาดเล็ก (butte)โดยบนพลาญหินมีหน้าผาซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อมองต่ำลงมาจะสามารถมองเห็นทิวเขา (mountain range) และที่ราบ (level landform) ซึ่งมีแม่น้ำโขงอยู่ห่างไกลออกไป สำหรับบริเวณภาพเขียนสีมีพื้นที่ในการเขียนภาพประมาณ 30 เมตร เขียนขึ้นบนหินทรายสีชมพูซึ่งถือว่าเป็นหินทรายที่มีคุณภาพดีที่สุด ตัวภาพอยู่สูงกว่าระดับสายตา โดยสูงจากพื้นประมาณ 5-8 เมตร ด้านล่างของภาพมีกลุ่มก้อนหินที่สันนิษฐานว่ามีภาพเขียนสี ซึ่งเกิดการแตกตัวหลุดออกจากผนังเดิม มีร่องรอยคราบน้ำฝน แต่มิได้รับผลกระทบจากแดดเนื่องจากมีชะโงกผาและต้นไม้ทำหน้าที่เป็นตัวกรอง ส่วนการใช้ที่ดินในตัวพื้นที่และบริบทโดยรอบนั้น ชาวบ้านในพื้นที่มักจะปล่อยให้โคและกระบือขึ้นมาหากินอยู่เสมอ ในบริเวณภูวัดซึ่งอยู่ห่างออกไปจากพลาญหินของภูผาแต้มไม่ไกล ก็เป็นพื้นที่ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของท้องถิ่น ในด้านการเข้าถึงตัวแหล่ง สามารถทำได้โดยการสัญจรด้วยเท้าประเภทรอยทางและทางเดินที่ได้รับการพัฒนาเป็นช่วงๆ ตัดผ่านสภาพแวดล้อมในสังคมป่าเบญจพรรณ ปรากฏก้อนหินขนาดใหญ่ที่ได้รับการกัดเซาะจนมีรูปร่างแปลกตาจำนวนหนึ่ง บางช่วงสามารถมองเห็นเรือนยอดของหมู่ไม้เบื้องล่างได้ ช่วงสุดท้ายของเส้นทางที่ตัดผ่านก้อนหินขนาดใหญ่เพื่อไต่ขึ้นไปยังพลานหินนั้นให้ความรู้สึกแบบปิดล้อม (spatial definition) แต่คลี่คลายอย่างรวดเร็วเมื่อพ้นก้อนหินเหล่านั้นขึ้นมา และพบกับพลาญหินที่มีทิวทัศน์กว้างไกลสุดลูกหูลูกตา ซึ่งเส้นทางศึกษาธรรมชาติแห่งนี้มีข้อดีคือการนำความหลากหลายของภูมิทัศน์มาใช้ประโยชน์ในการออกแบบ สามารถควบคุมมุมมอง (control views) ที่ต้องการนำเสนอได้ และมีลำดับทัศนาการที่ดีมากแห่งหนึ่ง บริบทแวดล้อมภูผาแต้มนับว่าเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แห่งลุ่มน้ำโขงที่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง เนื่องจากมีการค้นพบกลองมะโหระทึก ในวัฒนธรรมดองซอน และแหล่งโบราณคดีหลายแห่ง เช่น แหล่งโบราณคดีนายกองศูน ที่สันนิษฐานว่าเป็นชุมชนโบราณสมัยไพลสโตซีน ซึ่งมีอายุประมาณ 12,000 ปีมาแล้ว นอกจากนี้ก็ยังปรากฏแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำฝ่ามือแดง และถ้ำตีนแดงในเขตอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร อำเภอเมือง อีกด้วย ดังปรากฏรายละเอียดในภาพที่ 12 - 13

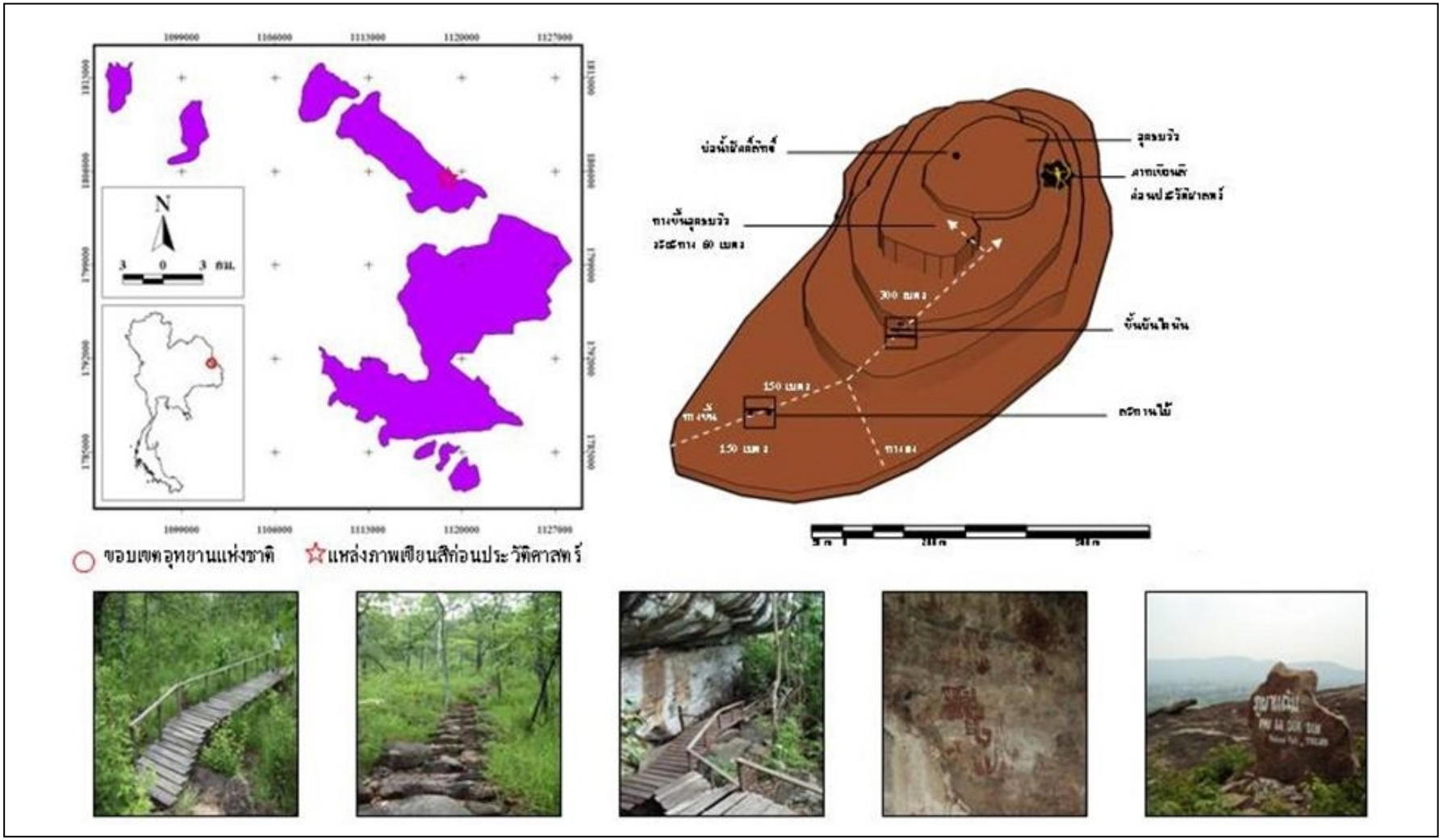

ภาพที่ 12 แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ภูผาแต้ม อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

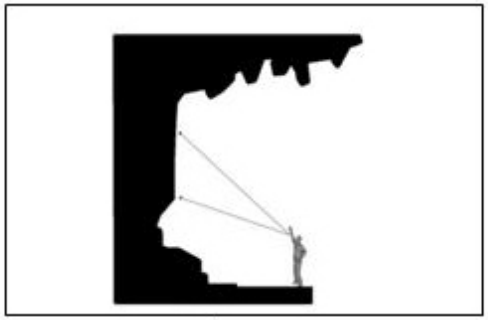

ตำแหน่งของผู้มองกับตัวภาพเขียนสี

เส้นทางเดินเท้าแวดล้อมด้วยสังคมป่าเบญจพรรณ

ภูมิทัศน์เบื้องล่างของภูผาแต้มซึ่งเป็นที่ราบและทิวเขา

ทางเดินยกระดับซึ่งทำหน้าที่ในการนำสายตาและตัวแหล่งภาพเขียนสีที่มีหลังคาหินธรรมชาติยื่นออกมาปกคลุม

อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ใกล้กับภูผาแต้ม

ลักษณะธรณีสัณฐานแปลกตาที่พบเห็นได้บนเส้นทาง

<u>ภาพที่ 13</u> ภูมิทัศน์และบริบทโดยรอบแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

5. <u>อุทยานแห่งชาติภูเวียง</u>

ผลการวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ณ แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์บริเวณทิศใต้ของอุทยานแห่งชาตภูเวียง พบว่า กลุ่มภาพเขียนสีทั้งหมดมีอยู่ 3 แห่ง โดย 2 แห่ง คือ ถ้ำคนนอน และถ้ำหินลาดหัวเมย เป็นแหล่งภาพเขียนสีบนโขดหินที่ตั้งตระหง่านอยู่บนพลาญหิน ซึ่งมีลำห้วยบองไหลผ่าน ใกล้น้ำตกทับพญาเสือ สภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นป่าฟื้นฟู เต็มไปด้วยแปลงยูคาลิปตัส กระถินยักษ์ และกระถินณรงค์ ส่วนสภาพทางธรณีสัณฐาน เป็นที่ลานหินลาดเทลงสู่พื้นราบ มีลานหินโดดเด่นคือลานหินลาดผีหลอก ประกอบด้วย กลุ่มหินรูปร่างแปลกตา เช่น หินผานางคอย ที่ได้รับการกัดเซาะโดยกระบวนการทางธรรมชาติ และหินคล้ายปะการังซึ่งมีความแปลกตา และบริเวณดังกล่าวยังเป็นจุดชมทัศนียภาพเบื้องล่างซึ่งเป็นหุบเขา (valley) ในเขตรอยต่อระหว่าง อำเภอภูเวียง และ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ส่วนแห่งสุดท้ายคือถ้ำฝ่ามือแดง มีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ ตั้งอยู่กลางป่าดิบแล้งที่มีหมู่ไม้หนาแน่นและอุดมสมบูรณ์ ผ่านลำห้วยที่มีความกว้าง และชั้นน้ำตกสูงชัน การเข้าถึงต้องเดินลอดหมู่ไม้ที่ให้ความรู้สึกปิดล้อม และพื้นที่ว่าง (space) ได้ลดน้อยลงอย่างชัดเจน ในช่วงปลายของเส้นทางจะพบเห็นก้อนหินขนาดใหญ่โผล่ขึ้นเป็นจุดหมายตา (landmark) เหนือยอดไม้ ให้ความรู้สึกที่ซ่อนเร้น (conceal) และควบคุมมุมมอง เมื่อเดินเข้าไปใกล้ก้อนหินมากขึ้น ความรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่ (grand) ก็จะมากขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากก้อนหินที่เรียกว่าถ้ำฝ่ามือแดงนั้น เป็นหินทรายที่มีขนาดใหญ่มาก คือ กว้าง 25 เมตร ยาว 25 เมตร และสูง 15 เมตร การเข้าไปชมภาพเขียนยังต้องเดินลัดเลาะไปยังส่วนเว้าบริเวณฐานของก้อนหิน ซึ่งบางส่วนเว้าเข้าไปเป็นลักษณะของโถงที่สามารถจุคนได้ถึง 20 คน แม้ลักษณะทางกายภาพของแหล่งภาพเขียนสีทั้ง 3 แห่งจะแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือตัวภาพเขียนสีทั้ง 3 แหล่ง สามารถมองเห็นได้ในระดับสายตา และสามารถเอื้อมมือเข้าไปสัมผัสได้อย่างง่ายดาย จึงสามารถพบเห็นผลกระทบในพื้นที่มาก ส่วนการใช้ที่ดินในพื้นที่นั้น ได้ถูกกำหนดให้ทำเลที่ตั้งของแหล่งภาพเขียนบนสีทั้ง 3 แห่ง เป็นพื้นที่ต้นน้ำ โดยมีหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยบองรับผิดชอบพื้นที่ ส่วนชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงก็จะเข้ามาพึ่งพิงทรัพยากรโดยการเก็บของป่า นอกจากนี้ยังปรากฏภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นซึ่งในบริบทใกล้เคียงคือแหล่งโบราณคดีโนนนกทา ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุร่วมสมัยกับวัฒนธรรมบ้านเชียง คือ 3600 -3000 ปี และยังมีพระพุทธไสยาสน์ สมัยทวารวดี อยู่ไม่ไกลจากแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งหลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณหุบภูเวียงและบริบทโดยรอบ เป็นพื้นที่ซึ่งมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และมีทำเลที่ตั้งหรือภูมิประเทศที่เหมาะสมในการเป็นแหล่งชุมชนและการสั่งสมวัฒนธรรมนับตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏรายละเอียดในภาพที่ 14 - 15

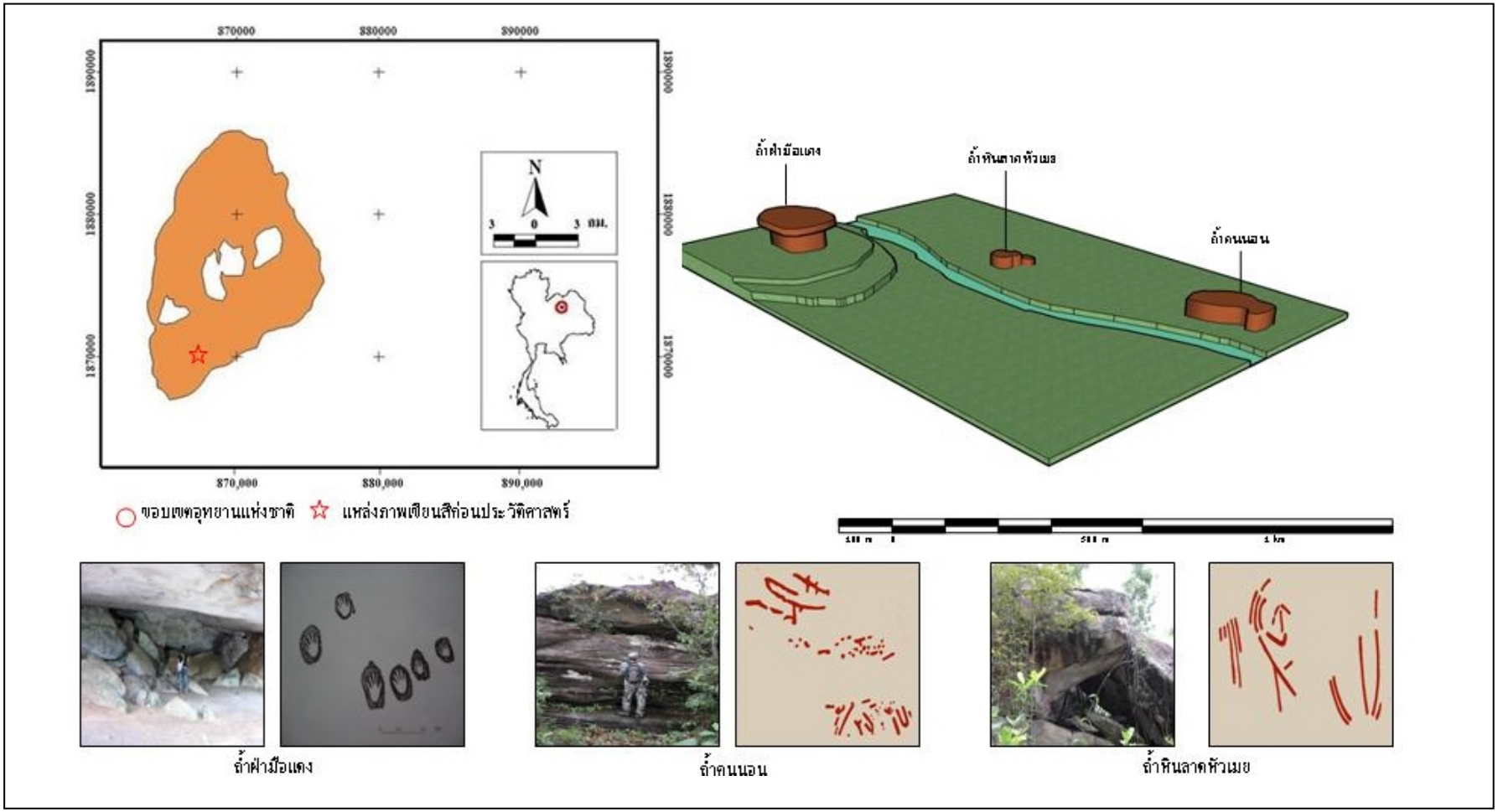

<u>ภาพที่ 14</u> แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติภูเวียง

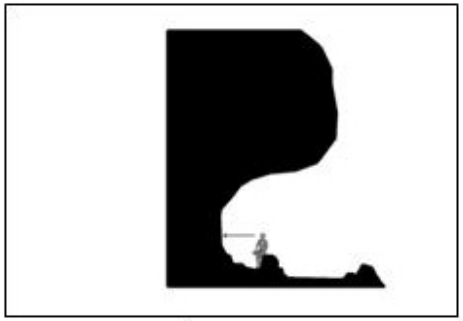

ตำแหน่งของผู้มองกับตัวภาพเขียนสี

ลักษณะของพื้นหินที่ลาดเทลงสู่ที่ต่ำ

ลำธารซึ่งขนานไปกับเส้นทางเข้าสู่แหล่งภาพเขียนสี

ส่วนหนึ่งของเส้นทางเดินเท้าสู่ถ้ำฝ่ามือแดง
แวดล้อมด้วยแปลงปลูกยูคาลิปตัส

ผานางคอยมีลักษณะธรณีสัณฐานแปลกตาและ
เป็นจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นที่ราบเบื้องล่าง

ทางเดินใต้เพิงผาที่ถ้ำฝ่ามือแดงซึ่งแวดล้อมไปด้วย
ก้อนหินขนาดใหญ่และสังคมป่าดิบแล้ง

<u>ภาพที่ 15</u> ภูมิทัศน์และบริบทโดยรอบแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติภูเวียง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐาน และความคิดเห็นของผู้ใช้ประโยชน์

1. ลักษณะพื้นฐานของผู้ใช้ประโยชน์

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ใช้ประโยชน์ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ภูมิหลังของนักท่องเที่ยว ใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกโดยภาพรวม 2) ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม และ3) ระดับของประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ ซึ่งการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว ได้ใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาที่มีการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการสื่อความหมาย ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว จำนวนแห่งละ 50 ชุด

ผลการศึกษาผู้ใช้ประโยชน์ที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 38 เพศหญิงร้อยละ 62 โดยช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ40 มีระดับการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ร้อยละ 36 รองลงมาคือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 20 ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรและพนักงานรัฐวิสาหกิจ/บริษัทเอกชน ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 24 รองลงมาคือข้าราชการร้อยละ 20 ภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงร้อยละ 52 (ตารางที่ 6)

กลุ่มในการเดินทางหลัก คือ กลุ่มผสมระหว่างเพื่อนกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 44 ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เคยมาเยือนอุทยานแห่งชาติผาแต้มมาก่อนถึงร้อยละ 72 ส่วนผู้ที่เคยมาเยือน จะเคยมาแล้วระหว่าง 1-3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 78.57 ของผู้ที่เคยมาเยือนทั้งหมด ในด้านประสบการณ์นันทนาการที่คาดหวังนั้น ส่วนใหญ่ต้องการที่จะได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและประวัติศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาคือการได้ใช้เวลาพักผ่อนกับเพื่อนและครอบครัว ร้อยละ 24 ส่วนกิจกรรมที่ผู้ใช้ประโยชน์กระทำจริง คือ การชมภาพเขียนสี ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดถึง ร้อยละ 100 ซื้อของที่ลึกและสินค้าชุมชน ร้อยละ 72 ถ่ายภาพ ร้อยละ 64 และชมนิทรรศการ ร้อยละ 54 และกิจกรรมที่ได้กระทำจริงน้อยที่สุดคือ การพักแรม และดูนก คิดเป็นร้อยละ 8 และร้อยละ 2 ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ผลการศึกษาผู้ใช้ประโยชน์ที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 34 เพศหญิงร้อยละ 66 โดยช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 36 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20 ผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ/บริษัทเอกชน ร้อยละ 38 รองลงมาคือ นักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 28 โดยภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงร้อยละ 56 (ตารางที่ 6)

ส่วนกลุ่มในการเดินทางหลัก คือ กลุ่มผสมระหว่างเพื่อนกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 42 ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เคยมาเยือนอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวมาก่อนถึงร้อยละ 82 ส่วนผู้ที่เคยมาเยือนจะเคยมาแล้วระหว่าง 1-3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 88.88 ของผู้ที่เคยมาเยือนทั้งหมด ในด้านประสบการณ์นันทนาการที่คาดหวังนั้น ส่วนใหญ่ต้องการที่จะได้รับประสบการณ์ด้านการได้ใช้เวลาพักผ่อนกับเพื่อนและครอบครัว ร้อยละ 36 รองลงมาคือ การได้พบเห็นสิ่งใหม่ที่แปลกตาและมีเอกลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 24 ส่วนกิจกรรมที่ผู้ใช้ประโยชน์กระทำจริง คือ การชมภาพเขียนสี ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดถึง ร้อยละ 100 ชมทัศนียภาพและธรรมชาติ ร้อยละ 84 พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ ร้อยละ 78 และถ่ายภาพ ร้อยละ 62 ส่วนกิจกรรมที่ได้กระทำจริงน้อยที่สุดคือ การชมวีดีทัศน์และสไลด์ มีเพียง ร้อยละ 4 เท่านั้น (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละลักษณะพื้นฐานของผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ศึกษา

ภูมิหลังของผู้มาเยือน	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	19	38.00	17	34.00
หญิง	31	62.00	33	66.00
อายุ				
น้อยกว่า 20 ปี	4	8.00	11	22.00
21 - 30 ปี	17	34.00	18	36.00
31 - 50 ปี	20	40.00	11	22.00
51 - 60 ปี	6	12.00	6	12.00
มากกว่า 60 ปี	3	6.00	4	8.00
การศึกษา				
ประถมศึกษา	3	6.00	7	14.00
มัธยมศึกษา	8	16.00	2	4.00
อาชีวศึกษา	18	36.00	10	20.00
อนุปริญญา	6	12.00	8	16.00
ปริญญาตรี	10	20.00	19	38.00
สูงกว่าปริญญาตรี	5	10.00	4	8.00
อาชีพ				
นักเรียนนักศึกษา	9	18.00	14	28.00
เกษตรกร	12	24.00	6	12.00
ค้าขาย/นักธุรกิจ	7	14.00	6	12.00
ข้าราชการ	10	20.00	5	10.00
พนักงานรัฐวิสาหกิจ/เอกชน	12	24.00	19	38.00
ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน				
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	26	52.00	28	56.00
ภาคเหนือ	10	20.00	3	6.00
ภาคใต้	3	6.00	-	-
ภาคกลาง	4	8.00	14	28.00
ภาคตะวันออก	6	12.00	5	10.00
ภาคตะวันตก	-	-	-	-
อื่นๆ(สาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาว)	1	2.00	-	-

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของผู้ใช้ประโยชน์จำแนกตามการเดินทางและการประกอบกิจกรรมนันทนาการ

ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง และการประกอบกิจกรรมนันทนากร	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มในการเดินทาง				
กลุ่มเพื่อน	8	16.00	10	20.00
กลุ่มครอบครัว	10	20.00	11	22.00
กลุ่มผสมระหว่างเพื่อนกับครอบครัว	22	44.00	21	42.00
บริษัทนำเที่ยว	6	12.00	6	12.00
มาคนเดียว	4	8.00	2	4.00
ประสบการณ์ในการมาเยือนอุทยานแห่งชาติ				
ไม่เคยมาเยือนมาก่อน	36	72.00	41	82.00
เคยมาเยือน	14	28.00	9	18.00
จำนวนครั้งที่เคยมาเยือน				
1 - 3 ครั้ง	11	78.57	8	88.88
4 - 6 ครั้ง	2	14.28	1	22.22
7 - 9 ครั้ง	1	7.14	-	-
มากกว่า 10 ครั้ง	-	-	-	-
ประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวที่คาดหวัง				
ได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์/วัฒนธรรม	9	18.00	11	22.00
ได้พบเห็นสิ่งใหม่ที่แปลกตา มีเอกลักษณ์	5	10.00	12	24.00
ได้รับประสบการณ์เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ/ประวัติศาสตร์	18	36.00	4	8.00
ได้ชื่นชมความงามของอารยธรรมในอดีต	5	10.00	5	10.00
ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับเพื่อนหรือครอบครัว	12	24.00	18	36.00
อื่นๆ (แก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย)	1	2.00	-	-

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง และการประกอบกิจกรรมนันทนากร	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กิจกรรมที่กระทำจริงในการมาเยือนครั้งนี้				
ชมภาพเขียนสี	50	100.00	50	100.00
ชมนิทรรศการ	27	54.00	21	42.00
ซื้อของที่ระลึก / สินค้าชุมชน	36	72.00	-	-
ฟังบรรยาย	12	24.00	6	12.00
ชมวีดีทัศน์ / สไลด์	7	14.00	2	4.00
ดูนก	1	2.00	-	-
ชมทัศนียภาพ / ธรรมชาติ	18	36.00	42	84.00
พักแรม	4	8.00	-	-
ศึกษาประวัติศาสตร์	5	10.00	19	38.00
ถ่ายภาพ	32	64.00	31	62.00
พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ	21	42.00	39	78.00
ไหว้พระ	-	-	-	-

2. ความคิดเห็นของผู้ใช้ประโยชน์

2.1 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้ใช้ประโยชน์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ ณ อุทยานแห่งชาติ ผาแต้มที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆ ดังนี้ ความพึงพอใจมากต่อศูนย์บริการนักท่องเที่ยว คิดเป็น ร้อยละ 42 ความพึงพอใจระดับปานกลางต่อป้ายข้อมูล ร้อยละ 56 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อห้องสุขา ร้อยละ 32 ความพึงพอใจมากที่สุดต่อถังขยะ ร้อยละ 28 ความพึงพอใจระดับปานกลางต่อสภาพถนนและลานจอดรถ ร้อยละ 30 ความพึงพอใจระดับปานกลางต่อม้านั่งและเก้าอี้ ร้อยละ 38 ความพึงพอใจน้อยที่สุดต่อนิทรรศการริมทาง ร้อยละ 24 ความพึงพอใจมากต่อสภาพทางเดินเข้าสู่แหล่งภาพเขียนสี ร้อยละ 60 ความพึงพอใจน้อยต่อศาลาและซุ้มดอกเห็ด ร้อยละ 40 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อรั้ว ราวเกาะ และสะพาน ร้อยละ 36 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อร้าน

จำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร และร้านค้าสวัสดิการ ร้อยละ 28 ความพึงพอใจมากต่อหอคอยหรือนั่งร้านเพื่อชมภาพเขียนสี ร้อยละ 24 ทั้งนี้ค่าความพึงพอใจเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 67 (ตารางที่ 8)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ ณ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆ ดังนี้ ความพึงพอใจในระดับปานกลางและมากต่อศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 16 ความพึงพอใจน้อยต่อป้ายข้อมูล ร้อยละ 56 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อห้องสุขา ร้อยละ 60 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อถังขยะ ร้อยละ 42 ความพึงพอใจน้อยต่อสภาพถนนและลานจอดรถ ร้อยละ 54 ความพึงพอใจระดับปานกลางต่อม้านั่งและเก้าอี้ ร้อยละ 38 ความพึงพอใจน้อยต่อนิทรรศการริมทาง ร้อยละ 50 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อสภาพทางเดินเข้าสู่แหล่งภาพเขียนสี ร้อยละ 50 ความพึงพอใจน้อยต่อศาลาและซุ้มดอกเห็ด ร้อยละ 38 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อรั้ว ราวเกาะ และสะพาน ร้อยละ 36 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร และร้านค้าสวัสดิการ ร้อยละ 16 ส่วนหอคอยหรือนั่งร้านเพื่อชมภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์นั้น อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวมิได้จัดไว้รองรับ ทั้งนี้ค่าความพึงพอใจเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 39.6 (ตารางที่ 8)

<u>ตารางที่ 8</u> จำนวนและร้อยละความคิดเห็นผู้ใช้ประโยชน์จำแนกตามประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว</u>				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	10	20.00	23	46.00
น้อยที่สุด	-	-	1	2.00
น้อย	2	4.00	4	8.00
ปานกลาง	11	22.00	8	16.00
มาก	21	42.00	8	16.00
มากที่สุด	6	12.00	6	12.00

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ป้ายให้ข้อมูล / ให้ความรู้ / บอกทิศทาง				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	-	-	-	-
น้อยที่สุด	1	2.00	4	8.00
น้อย	1	2.00	28	56.00
ปานกลาง	28	56.00	12	24.00
มาก	11	22.00	6	12.00
มากที่สุด	9	18.00	-	-
ห้องสุขา				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	9	18.00	7	14.00
น้อยที่สุด	1	2.00	1	2.00
น้อย	3	6.00	10	20.00
ปานกลาง	16	32.00	30	60.00
มาก	10	20.00	2	4.00
มากที่สุด	11	22.00	-	-
ถังขยะ				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	12	24.00	6	12.00
น้อยที่สุด	-	-	3	6.00
น้อย	9	18.00	12	24.00
ปานกลาง	12	24.00	21	42.00
มาก	3	6.00	8	16.00
มากที่สุด	14	28.00	-	-
สภาพถนน / ลานจอดรถ				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	-	-	-	-
น้อยที่สุด	2	4.00	5	10.00
น้อย	13	26.00	27	54.00
ปานกลาง	15	30.00	5	10.00
มาก	10	20.00	11	22.00
มากที่สุด	10	20.00	2	4.00

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ม้านั่ง / เก้าอี้				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	8	16.00	11	22.00
น้อยที่สุด	1	2.00	8	16.00
น้อย	5	10.00	3	6.00
ปานกลาง	19	38.00	19	38.00
มาก	12	24.00	6	12.00
มากที่สุด	5	10.00	3	6.00
นิทรรศการริมทาง				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	7	14.00	16	32.00
น้อยที่สุด	12	24.00	7	14.00
น้อย	11	22.00	25	50.00
ปานกลาง	10	20.00	2	4.00
มาก	7	14.00	-	-
มากที่สุด	3	6.00	-	-
สภาพทางเดินเข้าสู่แหล่งภาพเขียนสี				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	-	-	-	-
น้อยที่สุด	-	-	6	12.00
น้อย	1	2.00	8	16.00
ปานกลาง	13	26.00	25	50.00
มาก	30	60.00	10	20.00
มากที่สุด	6	12.00	1	2.00
ศาลาพักผ่อน / ซุ้มดอกเห็ด				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	11	22.00	18	36.00
น้อยที่สุด	2	4.00	9	18.00
น้อย	20	40.00	19	38.00
ปานกลาง	15	30.00	4	8.00
มาก	1	2.00	-	-
มากที่สุด	1	2.00	-	-

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รั้ว / ราวเกาะ / สะพาน				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	8	16.00	22	44.00
น้อยที่สุด	2	4.00	-	-
น้อย	8	16.00	8	16.00
ปานกลาง	18	36.00	18	36.00
มาก	12	24.00	2	4.00
มากที่สุด	2	4.00	-	-
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก / ร้านอาหาร / สวัสดิการ				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	10	20.00	32	64.00
น้อยที่สุด	4	8.00	4	8.00
น้อย	7	14.00	5	10.00
ปานกลาง	14	28.00	8	16.00
มาก	11	22.00	1	2.00
มากที่สุด	4	8.00	-	-
หอคอยหรือนั่งร้านเพื่อชมภาพเขียนสี				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	10	20.00	-	-
น้อยที่สุด	3	6.00	-	-
น้อย	5	10.00	-	-
ปานกลาง	11	22.00	-	-
มาก	12	24.00	-	-
มากที่สุด	9	18.00	-	-
รวม (ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ)*		67.00		39.60

* ค่าเฉลี่ยเป็นผลที่ได้จากการรวมค่าร้อยละของความพึงพอใจในระดับปานกลางขึ้นไป ในแต่ละตัวชี้วัด หารด้วยจำนวนประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหมดที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษา

2.2 ความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ต่อการจัดการแหล่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ ณ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ที่มีต่อการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ พบว่า ผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการรูปแบบต่างๆ ดังนี้ ความพึงพอใจมากต่อความสะอาด คิดเป็น ร้อยละ 42 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อสาธารณูปโภคพื้นฐาน ร้อยละ 36 ความพึงพอใจมากต่อความเป็นสัดส่วนของพื้นที่ ร้อยละ 40 ความพึงพอใจมากที่สุดต่อภูมิทัศน์ ร้อยละ 32 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความกลมกลืนของสิ่งปลูกสร้างกับธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิม ร้อยละ 34ความพึงพอใจมากต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 50 ความพึงพอใจมากต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ร้อยละ 44 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ร้อยละ 40 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการรักษาคุ้มครองภาพเขียนสีจากธรรมชาติและมนุษย์ ร้อยละ 58 ความพึงพอใจมากต่อเส้นทางการเข้าถึง ร้อยละ 42 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความร่มรื่นโดยภาพรวม ร้อยละ 54 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถพบเห็นจากสิ่งอำนวยความสะดวก ร้อยละ 40 ความพึงพอใจน้อยต่อการเอื้อประโยชน์ให้ผู้พิการได้เข้าไปใช้ประโยชน์ ร้อยละ 48 ความพึงพอใจมากต่อความสะดวกสบายที่ได้รับโดยภาพรวม ร้อยละ 60 ความพึงพอใจมากต่อความเหมาะสมของขนาดสิ่งปลูกสร้างกับตัวพื้นที่ ร้อยละ 38 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการใช้วัสดุท้องถิ่นในการออกแบบก่อสร้าง ร้อยละ 40 และผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ไม่สามารถประเมินในประเด็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ ร้อยละ 36 ทั้งนี้ค่าความพึงพอใจเฉลี่ยคิดเป็น ร้อยละ 71.88 (ตารางที่ 9)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ ณ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ที่มีต่อการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ พบว่า ผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการรูปแบบต่างๆ ดังนี้ ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความสะอาด คิดเป็น ร้อยละ 66 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อสาธารณูปโภคพื้นฐาน ร้อยละ 36 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความเป็นสัดส่วนของพื้นที่ ร้อยละ 42 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อภูมิทัศน์ ร้อยละ 44 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความกลมกลืนของสิ่งปลูกสร้างกับธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิม ร้อยละ 38 ความพึงพอใจมากต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 40 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ร้อยละ 52 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ร้อยละ 44 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการรักษาคุ้มครองภาพเขียนสีจากธรรมชาติและมนุษย์ ร้อยละ

62 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อเส้นทางการเข้าถึง ร้อยละ 62 ความพึงพอใจมากต่อความร่มรื่นโดยภาพรวม ร้อยละ 54 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถพบเห็นจากสิ่งอำนวยความสะดวก ร้อยละ 58 ความพึงพอใจน้อยต่อการเอื้อประโยชน์ให้ผู้พิการได้เข้าไปใช้ประโยชน์ ร้อยละ70 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความสะดวกสบายที่ได้รับโดยภาพรวม ร้อยละ 48 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความเหมาะสมของขนาดสิ่งปลูกสร้างกับตัวพื้นที่ ร้อยละ68 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการใช้วัสดุท้องถิ่นในการออกแบบก่อสร้าง ร้อยละ 34 และผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ไม่สามารถประเมินในประเด็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ ร้อยละ 72 ทั้งนี้ค่าความพึงพอใจเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 68.70 (ตารางที่ 9)

<u>ตารางที่ 9</u> จำนวนและร้อยละความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์จำแนกรูปแบบการจัดการด้านต่างๆ

การจัดการแหล่งภาพเขียนสี	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>ความสะอาดโดยภาพรวมของสิ่งอำนวยความสะดวก</u>				
ไม่สามารถประเมินได้	-	-	-	-
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	2	4.00	2	4.00
ปานกลาง	9	18.00	33	66.00
มาก	21	42.00	11	22.00
มากที่สุด	18	36.00	4	8.00
<u>สาธารณูปโภคพื้นฐาน</u>				
ไม่สามารถประเมินได้	11	22.00	15	30.00
น้อยที่สุด	1	2.00	-	-
น้อย	8	16.00	8	16.00
ปานกลาง	18	36.00	18	36.00
มาก	6	12.00	7	14.00
มากที่สุด	6	12.00	2	4.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

การจัดการแหล่งภาพเขียนสี	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความเป็นสัดส่วนของพื้นที่ใช้ประโยชน์				
ไม่สามารถประเมินได้	3	6.00	13	26.00
น้อยที่สุด	-	-	5	10.00
น้อย	7	14.00	4	8.00
ปานกลาง	17	34.00	21	42.00
มาก	20	40.00	6	12.00
มากที่สุด	3	6.00	1	2.00
ภูมิทัศน์โดยภาพรวม				
ไม่สามารถประเมินได้	15	30.00	7	14.00
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	4	8.00	22	44.00
มาก	15	30.00	12	24.00
มากที่สุด	16	32.00	9	18.00
ความกลมกลืนของสิ่งปลูกสร้างกับธรรมชาติ /วัฒนธรรม				
ไม่สามารถประเมินได้	11	22.00	16	32.00
น้อยที่สุด	3	6.00	1	2.00
น้อย	9	18.00	3	6.00
ปานกลาง	17	34.00	19	38.00
มาก	9	18.00	6	12.00
มากที่สุด	1	2.00	5	10.00
ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว				
ไม่สามารถประเมินได้	2	4.00	10	20.00
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	18	36.00	18	36.00
มาก	25	50.00	20	40.00
มากที่สุด	5	10.00	2	4.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

การจัดการแหล่งภาพเขียนสี	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ				
ไม่สามารถประเมินได้	11	22.00	3	6.00
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	2	4.00	1	2.00
ปานกลาง	11	22.00	26	52.00
มาก	22	44.00	11	22.00
มากที่สุด	4	8.00	9	18.00
การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยภาพรวม				
ไม่สามารถประเมินได้	6	12.00	6	12.00
น้อยที่สุด	2	4.00	-	-
น้อย	5	10.00	3	6.00
ปานกลาง	20	40.00	22	44.00
มาก	12	24.00	11	22.00
มากที่สุด	5	10.00	8	16.00
การปกป้องภาพเขียนสีจากผลกระทบ				
ไม่สามารถประเมินได้	1	2.00	5	10.00
น้อยที่สุด	-	-	2	4.00
น้อย	-	-	7	14.00
ปานกลาง	29	58.00	31	62.00
มาก	11	22.00	3	6.00
มากที่สุด	9	18.00	2	4.00
เส้นทางการเข้าถึงแหล่งภาพเขียนสี				
ไม่สามารถประเมินได้	10	20.00	8	16.00
น้อยที่สุด	-	-	1	2.00
น้อย	2	4.00	3	6.00
ปานกลาง	8	16.00	31	62.00
มาก	21	42.00	4	8.00
มากที่สุด	9	18.00	3	6.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

การจัดการแหล่งภาพเขียนสี	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความร่มรื่นโดยภาพรวม				
ไม่สามารถประเมินได้	-	-	-	-
น้อยที่สุด	1	2.00	-	-
น้อย	12	24.00	1	2.00
ปานกลาง	27	54.00	17	34.00
มาก	7	14.00	27	54.00
มากที่สุด	3	6.00	5	10.00
เอกลักษณ์ท้องถิ่นที่พบเห็นจากสิ่งอำนวยความสะดวก				
ไม่สามารถประเมินได้	8	16.00	9	18.00
น้อยที่สุด	3	6.00	3	6.00
น้อย	10	20.00	3	6.00
ปานกลาง	20	40.00	29	58.00
มาก	8	16.00	6	12.00
มากที่สุด	1	2.00	-	-
การเอื้อประโยชน์ให้ผู้พิการได้เข้าไปท่องเที่ยว				
ไม่สามารถประเมินได้	9	18.00	2	4.00
น้อยที่สุด	9	18.00	8	16.00
น้อย	24	48.00	35	70.00
ปานกลาง	7	14.00	5	10.00
มาก	1	2.00	-	-
มากที่สุด	-	-	-	-
ความสะดวกสบายที่ได้รับโดยภาพรวม				
ไม่สามารถประเมินได้	-	-	-	-
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	3	6.00	6	12.00
ปานกลาง	9	18.00	24	48.00
มาก	30	60.00	16	32.00
มากที่สุด	8	16.00	4	8.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

การจัดการแหล่งภาพเขียนสี	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความเหมาะสมของขนาดสิ่งปลูกสร้างกับตัวพื้นที่				
ไม่สามารถประเมินได้	2	4.00	1	2.00
น้อยที่สุด	1	2.00	-	-
น้อย	2	4.00	2	4.00
ปานกลาง	18	36.00	34	68.00
มาก	19	38.00	10	20.00
มากที่สุด	8	16.00	3	6.00
การใช้วัสดุท้องถิ่นในการออกแบบและก่อสร้าง				
ไม่สามารถประเมินได้	7	14.00	12	24.00
น้อยที่สุด	4	8.00	7	14.00
น้อย	5	10.00	11	22.00
ปานกลาง	20	40.00	17	34.00
มาก	10	20.00	3	6.00
มากที่สุด	4	8.00	-	-
การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว				
ไม่สามารถประเมินได้	18	36.00	36	72.00
น้อยที่สุด	2	4.00	5	10.00
น้อย	8	16.00	2	4.00
ปานกลาง	12	24.00	5	10.00
มาก	5	10.00	2	4.00
มากที่สุด	5	10.00	-	-
รวม (ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ)*		71.88		68.70

* ค่าเฉลี่ยเป็นผลที่ได้จากการรวมค่าร้อยละของความพึงพอใจในระดับปานกลางขึ้นไป ในแต่ละตัวชี้วัด หารด้วยจำนวนรูปแบบการจัดการด้านต่างๆ ที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษา

2.3 ความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ต่อประสบการณ์ด้านการเรียนรู้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ที่มีต่อประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ พบว่า ผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ จำแนกตามแหล่งเรียนรู้ที่อุทยานแห่งชาติผาแต้มจัดไว้รองรับ ดังนี้ มีความพึงพอใจต่อป้ายสื่อความหมายในระดับปานกลาง คิดเป็น ร้อยละ 42 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อนิทรรศการริมทาง ร้อยละ 38 ความพึงพอใจมากต่อนิทรรศการภายในอาคาร ร้อยละ 26 ความพึงพอใจมากต่อคู่มือหรือแผ่นพับที่ได้รับแจก ร้อยละ 24 ความพึงพอใจมากที่สุดต่อเจ้าหน้าที่บรรยายหรือนำชม ร้อยละ 16 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 38 ความพึงพอใจมากต่อวีดีทัศน์หรือสไลด์ ร้อยละ 8 ความพึงพอใจมากที่สุดต่อการแสดงเพื่อสื่อความสดทางวัฒนธรรม ร้อยละ 42 ทั้งนี้ค่าความพึงพอใจเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 50.5 (ตารางที่ 10)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์ที่มีต่อประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ พบว่า ผู้ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ จำแนกตามแหล่งเรียนรู้ที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว จัดไว้รองรับ ดังนี้ มีความพึงพอใจมากต่อป้ายสื่อความหมาย คิดเป็น ร้อยละ 40 ความพึงพอใจน้อยต่อนิทรรศการริมทาง ร้อยละ 28 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อนิทรรศการภายในอาคาร ร้อยละ 28 ความพึงพอใจน้อยที่สุดต่อคู่มือหรือแผ่นพับที่ได้รับแจก ร้อยละ 28 ความพึงพอใจมากต่อเจ้าหน้าที่บรรยายหรือนำชม ร้อยละ 8 ความพึงพอใจในมากต่อศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 26 ความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อวีดีทัศน์หรือสไลด์ ร้อยละ 4 ทั้งนี้ค่าความพึงพอใจเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 30.28 (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละความพึงพอใจที่ผู้ใช้ประโยชน์มีต่อประสบกาณ์ด้านการเรียนรู้

ประเภทแหล่งความรู้และประสบการณ์	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ป้ายสื่อความหมาย				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	7	14.00	9	18.00
น้อยที่สุด	-	-	1	2.00
น้อย	12	24.00	5	10.00
ปานกลาง	21	42.00	11	22.00
มาก	8	16.00	20	40.00
มากที่สุด	2	4.00	4	8.00
นิทรรศการริมทาง				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	7	14.00	16	32.00
น้อยที่สุด	3	6.00	12	24.00
น้อย	11	22.00	14	28.00
ปานกลาง	19	38.00	8	16.00
มาก	8	16.00	-	-
มากที่สุด	2	4.00	-	-
นิทรรศการภายในอาคาร				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	23	46.00	29	58.00
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	1	2.00	2	4.00
ปานกลาง	2	4.00	14	28.00
มาก	13	26.00	3	6.00
มากที่สุด	11	22.00	2	4.00
คู่มือหรือแผ่นพับที่ได้รับแจก				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	20	40.00	17	34.00
น้อยที่สุด	-	-	14	28.00
น้อย	3	6.00	10	20.00
ปานกลาง	5	10.00	9	18.00
มาก	12	24.00	-	-
มากที่สุด	10	20.00	-	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประเภทแหล่งความรู้และประสบการณ์	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่บรรยายหรือนำชม				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	38	76.00	44	88.00
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	1	2.00	2	4.00
มาก	3	6.00	4	8.00
มากที่สุด	8	16.00	-	-
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	10	20.00	23	46.00
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	1	2.00	-	-
ปานกลาง	19	38.00	5	10.00
มาก	11	22.00	13	26.00
มากที่สุด	9	18.00	9	18.00
วีดีทัศน์ / สไลด์				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	43	86.00	48	96.00
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	2	4.00	2	4.00
มาก	4	8.00	-	-
มากที่สุด	1	2.00	-	-
การบรรยายหรือนำชมโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	50	100.00	-	-
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	-	-
มาก	-	-	-	-
มากที่สุด	-	-	-	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประเภทแหล่งความรู้และประสบการณ์	ผาแต้ม (n = 50)		ภูสระดอกบัว (n = 50)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ห้องสมุดของอุทยานแห่งชาติ				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	50	-	50	-
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	-	-	-	-
มาก	-	-	-	-
มากที่สุด	-	-	-	-
การแสดงเพื่อสื่อความสดทางวัฒนธรรม				
ไม่ได้ใช้บริการหรือไม่มีบริการ	19	38.00	-	-
น้อยที่สุด	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
ปานกลาง	4	8.00	-	-
มาก	6	12.00	-	-
มากที่สุด	21	42.00	-	-
รวม (ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ)*		50.50		30.28

* ค่าเฉลี่ยเป็นผลที่ได้จากการรวมค่าร้อยละของความพึงพอใจในระดับปานกลางขึ้นไป ในแต่ละตัวชี้วัด หารด้วยจำนวนประเภทแหล่งความรู้ทั้งหมดที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานและความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่น

1. ลักษณะพื้นฐานของราษฎรท้องถิ่น

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่น ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเคร่งครัด เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ภูมิหลัง และประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คือ 1) ประเภทของการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม และ 2) ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว ได้ใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาที่มี

ชุมชนอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับแหล่งวัฒนธรรม ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว และอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จำนวนแห่งละ 30 ชุด

ผลการศึกษาราษฎรท้องถิ่นที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 43.3 เพศหญิงร้อยละ 56.6 โดยช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 46.6 รองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา คิดเป็นร้อยละ 26.6 ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 46.6 รองลงมาคือค้าขายหรือประกอบธุรกิจ ร้อยละ 36.6 (ตารางที่ 11)

ผลการศึกษาราษฎรท้องถิ่นที่อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 46.36 เพศหญิงร้อยละ 53.3โดยช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 33.3 รองลงมาคือระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 30 ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 40 รองลงมาคือรับจ้าง ร้อยละ 23.3 (ตารางที่ 11)

ผลการศึกษาราษฎรท้องถิ่นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 30 เพศหญิงร้อยละ 70โดยช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.3 มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 33.3 รองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา คิดเป็นร้อยละ 26.6 ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 70 รองลงมาคือค้าขายหรือประกอบธุรกิจ ร้อยละ 23.3 (ตารางที่ 11)

<u>ตารางที่ 11</u> จำนวนและร้อยละลักษณะพื้นฐานของราษฎรท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา

ภูมิหลังราษฎรท้องถิ่น	ผาแต้ม (n = 30)		ภูสระดอกบัว (n = 30)		ภูผาม่าน (n = 30)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
<u>เพศ</u>						
ชาย	13	43.30	14	46.60	9	30.00
หญิง	17	56.60	16	53.30	21	70.00
<u>อายุ</u>						
น้อยกว่า 20 ปี	2	6.60	2	6.60	-	-
21 – 30 ปี	3	10.00	4	13.30	11	36.60
31 – 50 ปี	12	40.00	12	40.00	16	53.30
51 – 60 ปี	11	36.60	8	26.60	1	3.30
มากกว่า 60 ปี	2	6.60	4	13.30	2	6.60

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ภูมิหลังราษฎรท้องถิ่น	ผาแต้ม (n = 30)		ภูสระดอกบัว (n = 30)		ภูผาม่าน (n = 30)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา						
ประถมศึกษา	4	13.30	9	30.00	10	33.30
มัธยมศึกษา	14	46.60	10	33.30	9	30.00
อาชีวศึกษา	8	26.60	6	20.00	8	26.60
อนุปริญญา	2	6.60	4	13.30	3	10.00
ปริญญาตรี	2	6.6	1	3.30	-	-
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-	-	-	-	-
อาชีพ						
นักเรียน/นักศึกษา	1	3.30	4	13.30	-	-
เกษตรกร	14	46.60	12	40.00	21	70.00
ค้าขาย/นักธุรกิจ	11	36.60	3	10.00	2	6.60
ข้าราชการ	1	3.30	1	3.30	-	-
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	-	-	-	-	-	-
พนักงานบริษัทเอกชน	1	3.30	3	10.00	-	-
อื่นๆ เช่น รับจ้าง	2	6.60	7	23.30	7	23.30

2. ความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่น

2.1 ความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม พบว่า ราษฎท้องถิ่นส่วนใหญ่ในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติผาแต้ม มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ จำแนกตามประเภทได้ดังนี้ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการร่วมกับหน่วยงานราชการ ร้อยละ 30 ได้ร่วมศึกษาวิจัยกับทางอุทยานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 6.6 ได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการจัดการผ่านองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 30 ได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หรือการอนุรักษ์แหล่งภาพเขียนสีจากทางอุทยานฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 16.6 ร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญ ที่ทางอุทยานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัด

ขึ้น ร้อยละ 53.3 ส่วนกิจกรรมการจัดการที่ราษฎรท้องถิ่นที่ผาแต้มมิได้มีส่วนร่วม คือ การเป็นแนวร่วมในการรักษาแหล่งภาพเขียนสีและการทำประชาพิจารณ์ ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 19.5 (ตารางที่ 12)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม พบว่า ราษฎรท้องถิ่นส่วนใหญ่ในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ จำแนกตามประเภทได้ดังนี้ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการร่วมกับหน่วยงานราชการ ร้อยละ 13.3 ได้ร่วมศึกษาวิจัยกับทางอุทยานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 3.3 เป็นแนวร่วมในการดูแลแหล่งภาพเขียนสี ร้อยละ 3.3 ได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการจัดการผ่านองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 6.6 ได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หรือการอนุรักษ์แหล่งภาพเขียนสีจากทางอุทยานฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 50 ร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญ ที่ทางอุทยานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น ร้อยละ 30 ส่วนกิจกรรมการจัดการที่ราษฎรท้องถิ่นมิได้มีส่วนร่วม คือ การทำประชาพิจารณ์ ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 15.21 (ตารางที่ 12)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม พบว่า ราษฎท้องถิ่นส่วนใหญ่ในชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ จำแนกตามประเภทได้ดังนี้ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการร่วมกับหน่วยงานราชการ ร้อยละ 13.3 การเป็นแนวร่วมในการรักษาแหล่งภาพเขียนสี ร้อยละ 70 ได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการจัดการผ่านองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 40 ได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หรือการอนุรักษ์แหล่งภาพเขียนสีจากทางอุทยานฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 56.6 ร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญที่ทางอุทยานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น ร้อยละ 6.6 ส่วนกิจกรรมการจัดการที่ราษฎรท้องถิ่นมิได้มีส่วนร่วม คือ และการทำประชาพิจารณ์ และการได้ร่วมศึกษาวิจัยกับทางอุทยานฯ ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 26.64 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของราษฎรท้องถิ่น

ประเภทของการมีส่วนร่วมในการจัดการ (เฉพาะแหล่งภาพเขียนสีที่มีการจัดการท่องเที่ยว)	ผาแต้ม (n = 30)		ภูสระดอกบัว (n = 30)		ภูผาม่าน (n = 30)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ร่วมวางแผนการจัดการร่วมกับหน่วยงานราชการ						
มีส่วนร่วม	9	30.00	4	13.3	4	13.3
ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม	21	70.00	26	86.6	26	86.6
ได้ร่วมศึกษาหรือวิจัยกับทางอุทยานฯ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง						
มีส่วนร่วม	2	6.60	1	3.3	0	0
ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม	28	93.30	29	96.6	30	100
เป็นแนวร่วมในการสอดส่องดูแลรักษาภาพเขียนสีกับทางอุทยานฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง						
มีส่วนร่วม	0	0	1	3.3	21	70
ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม	30	100.00	29	96.6	9	30
ได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการจัดการผ่านองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น						
มีส่วนร่วม	9	30.00	2	6.6	12	40
ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม	21	70.00	28	93.3	18	60
ได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์/การรักษาแหล่งภาพเขียนสีจากอุทยานฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง						
มีส่วนร่วม	5	16.60	15	50	17	56.6
ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม	25	83.30	15	50	13	43.3
เคยร่วมทำประชาพิจารณ์การจัดการภาพเขียนสี						
มีส่วนร่วม	0	0	0	0	0	0
ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม	30	100.00	30	100	30	100
ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญที่ทางอุทยานฯ						
มีส่วนร่วม	16	53.30	9	30	2	6.6
ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วม	14	46.60	21	70	28	93.3
รวม (ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วม)		19.50		15.21		26.64

2.2 ประโยชน์ที่ราษฎรท้องถิ่นได้รับจากทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชน

ราษฎรท้องถิ่นที่มีชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติผาแต้มส่วนใหญ่ ได้รับประโยชน์จากแหล่งวัฒนธรรม ซึ่งจำแนกเป็นค่าร้อยละตามรูปแบบที่ได้รับประโยชน์ ดังนี้ ชาวบ้านมีโอกาสทำงานในอุทยานแห่งชาติหรือหน่วยงานต่างๆ ร้อยละ 63.3 ได้ผลิตหรือจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ผลผลิตทางการเกษตร อาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 60 ชุมชนมีสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น ร้อยละ 96.6 ได้แสดงทางวัฒนธรรม ร้อยละ 93.3 เยาวชนในชุมชนได้รับการอบรมให้เรียนรู้กับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 93.3 ได้รับการส่งเสริมจากอุทยานฯ ให้นำวัสดุพื้นบ้านมาผลิตหรือแปรรูปเป็นสินค้าที่ระลึก ร้อยละ 83.3 ประกอบกิจการที่พักรองรับนักท่องเที่ยว เช่น รีสอร์ท หรือโฮมสเตย์ ร้อยละ 13.3 จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในที่ดินของตนเอง ร้อยละ 10 และการบริการล่องเรือ ร้อยละ 3.3 ส่วนที่มิได้รับประโยชน์ คือ การนำรถโดยสารมาบริการ และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดด้านการได้รับประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 46.94 (ตารางที่ 13)

ราษฎรท้องถิ่นที่มีชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวส่วนใหญ่ ได้รับประโยชน์จากแหล่งวัฒนธรรม ซึ่งจำแนกเป็นค่าร้อยละตามรูปแบบที่ได้รับประโยชน์ ดังนี้ ชาวบ้านมีโอกาสทำงานในอุทยานแห่งชาติหรือหน่วยงานต่างๆ ร้อยละ 10 ได้ผลิตหรือจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ผลผลิตทางการเกษตร อาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 6.6 ชุมชนมีสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น ร้อยละ 30 เยาวชนในชุมชนได้รับการอบรมให้เรียนรู้กับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 56.6 ส่วนที่มิได้รับประโยชน์ คือ การส่งเสริมจากอุทยานฯ ให้นำวัสดุพื้นบ้านมาผลิตหรือแปรรูปเป็นสินค้าที่ระลึก การประกอบกิจการที่พักรองรับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในที่ดินของชาวบ้านเอง การแสดงทางวัฒนธรรม การนำรถโดยสารมาให้บริการ และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดด้านการได้รับประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 9.38 (ตารางที่ 13)

ราษฎรท้องถิ่นที่มีชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติภูผาม่านส่วนใหญ่ ได้รับประโยชน์จากแหล่งวัฒนธรรม ซึ่งจำแนกเป็นค่าร้อยละตามรูปแบบที่ได้รับประโยชน์ ดังนี้ ได้ผลิตหรือจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ผลผลิตทางการเกษตร อาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 10 ชุมชนมีสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น ร้อยละ 10 เยาวชนในชุมชนได้รับการอบรมให้เรียนรู้กับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 43.3 การนำรถมาให้บริการเพื่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 10 และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในที่ดินของตนเองส่วน ร้อยละ 3.3 ที่มิได้รับประโยชน์ คือ การส่งเสริมจากอุทยานฯ ให้นำ

วัสดุพื้นบ้านมาผลิตหรือแปรรูปเป็นสินค้าที่ระลึก การประกอบกิจการที่พักรองรับนักท่องเที่ยว โอกาสที่ชาวบ้านจะได้ทำงานในอุทยานแห่งชาติหรือหน่วยงานต่างๆ การแสดงทางวัฒนธรรม และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดด้านการได้รับประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 10.6 (ตารางที่ 13)

<u>ตารางที่ 13</u> จำนวนและร้อยละประโยชน์ที่ราษฎรท้องถิ่นได้รับจากทรัพยากรวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่ท่านและชุมชนได้รับ (เฉพาะแหล่งภาพเขียนสีที่มีการจัดการท่องเที่ยว)	ผาแต้ม (n = 30)		ภูสระดอกบัว (n = 30)		ภูผาม่าน (n = 30)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
<u>ชาวบ้านมีโอกาสทำงานในอุทยานแห่งชาติหรือหน่วยงานที่เข้ามาจัดการแหล่งภาพเขียนสี</u>						
ได้รับประโยชน์	19	63.30	3	10.00	0	0
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	11	36.60	27	90.00	30	100.00
<u>ผลิตหรือจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ผลิตผลทางการเกษตร อาหาร/เครื่องดื่ม</u>						
ได้รับประโยชน์	18	60.00	2	6.60	3	10.00
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	12	40.00	28	93.30	27	90.00
<u>ชุมชนมีระบบสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น</u>						
ได้รับประโยชน์	29	96.60	9	30.00	3	10.00
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	1	3.30	21	70.00	27	90.00
<u>ได้แสดงทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งภาพเขียนสี</u>						
ได้รับประโยชน์	28	93.30	0	0	0	0
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	2	6.60	30	100.00	30	100.00
<u>ชาวบ้านเป็นมัคคุเทศก์นำชมภาพเขียนสี</u>						
ได้รับประโยชน์	0	0	0	0	12	40.00
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	30	100.00	30	100.00	18	60.00

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ประโยชน์ที่ท่านและชุมชนได้รับ (เฉพาะแหล่งภาพเขียนสีที่มีการจัดการท่องเที่ยว)	ผาแต้ม (n = 30)		ภูสระดอกบัว (n = 30)		ภูผาม่าน (n = 30)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เยาวชนในชุมชนได้รับการอบรมให้รู้จัก/เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น						
ได้รับประโยชน์	28	93.30	17	56.60	13	43.30
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	2	6.60	13	43.30	17	56.60
ได้รับการส่งเสริมจากอุทยานฯ ให้นำวัสดุ/ผลิตภัณฑ์ในชุมชน มาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึก						
ได้รับประโยชน์	25	83.30	0	0	0	0
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	5	16.60	30	100.00	30	100.00
ประกอบกิจการที่พัก เช่น รีสอร์ท หรือโฮมสเตย์						
ได้รับประโยชน์	4	13.30	0	0	0	0
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	26	86.60	30	100.00	30	100.00
นำรถยนต์โดยสารมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว						
ได้รับประโยชน์	0	0	0	0	3	10.00
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	30	100.00	30	100.00	27	90.00
จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในที่ดินตนเอง						
ได้รับประโยชน์	3	10.00	0	0	1	3.30
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	27	90.00	30	100.00	29	96.60
บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น ล่องแก่ง นั่งช้าง พักค้างในป่า						
ได้รับประโยชน์	1	3.30	0	0	0	0
ไม่ได้รับประโยชน์ในด้านนี้	29	96.60	30	100.00	30	100.00
รวม (ค่าเฉลี่ยประโยชน์ที่ราษฎรท้องถิ่นได้รับ)		46.94		9.38		10.60